

MØTEBOK

FOR FYLKESLANDBRUKSSTYRET I HEDMARK

Saksnr. 08/1988-1 Møtedato 07.03.08

Landbruks- og matdep	
Saksnr.: 2008/00132 -	Doknr.: 9
Mottatt: 12 MAR 2008	ASB/MA
Saksbeh.: BRE	Ark.: 470
Kopi:	Avskr.:

Kommune Gnr./Bnr.
Saksbeh. Anne Kathrine Fossum Eiend.navn

HØRING – JORDVERNGRUPPAS RAPPORT "KLIMASKIFTE FOR JORDVERNET".

Landbruks- og matdepartementet har ved brev av 25.01.08 sendt på høring jordverngruppas rapport "Klimaskifte for jordvernet". Rapporten fra jordverngruppa ble overlevert Landbruks- og matministeren 08.01.08. I høringsbrevet heter det:

Regjeringen ønsker å styrke jordvernet. Som en del av grunnlaget for utformingen av framtidige virkemidler i jordvernpolitikken vil Landbruks- og matdepartementet innhente synspunkter på forslagene i rapporten fra aktører innenfor dette politikkområdet.

Rapporten gir i tråd med mandatet for gruppa:

- en status for omdisponering av dyrka og dyrkbar mark
- en vurdering av måloppnåelse i forhold til det nasjonale målet om å halvere omdisponering av de mest verdifulle jordressursene innen 2010
- en vurdering og beskrivelse av eksisterende virkemidler for å ivareta jordvernet
- anbefalinger i forhold til endring/presisering i eksisterende virkemidler og innføring av nye virkemidler

Det er forslagene i forhold til virkemidlene (kap.5) det bes om synspunkter på i høringen. Høringsfristen er satt til 15.03.08.

For behandling av saken i fylkeslandbruksstyret vedlegges følgende dokumenter:

1. Kopi av brev av 25.01.08 fra Landbruks- og matdepartementet
2. Kopi av høringsnotatet – jordverngruppas rapport "Klimaskifte for jordvernet"

Vedleggene er sendt fylkeslandbruksstyret i egen ekspedisjon den 14.02.08.

Bakgrunn

Jordbruksarealene i Norge utgjør om lag 3 % av totalt landareal noe som utgjør 2,2 daa pr innbygger, på verdensbasis er tilsvarende tall 10 % og 2,7 daa pr innbygger. Bare 1/3 av jordbruksarealet i Norge er egnet for matkornproduksjon. I perioden 1994 til 2003 er det årlig omdisponert omtrent 11 400 daa dyrka og 6 200 dyrkbar mark i Norge. I 2004 ble det første gang satt et mål om å halvere omdisponering av viktige jordressurser innen 2010.

MØTEBOK

FOR FYLKESLANDBRUKSSTYRET I HEDMARK

Saksnr. 08/1988-1

Møtedato 07.03.08

Internnr. 16/2008

Jordverngruppa forstår målet om halvering av omdisponering av viktige jordressurser til å være knyttet til dyrka mark og at målet derfor er å redusere omdisponeringen til 5 700 daa dyrka mark pr år. Jordverngruppa mener det er sannsynlig at omdisponeringen i 2006, rapportert til 7 643 daa, var lavere enn omdisponeringen i 2002-2004. Rapporteringen om årlig omdisponering av jordbruksarealer er beheftet med svakheter i form av underrapportering. Gruppa mener at omdisponeringen fortsatt er urovekkende høy, og at det må settes inn nye virkemidler eller gjøres endringer i eksisterende virkemidler for å redusere omdisponeringen.

Riksrevisjonen har gjort en undersøkelse av bærekraftig arealplanlegging og arealdisponering i Norge (Dokument nr. 3:11 (2006-2007)) som ble lagt fram 03.07.07 og behandlet av kontroll og konstitusjonskomiteen på Stortinget 03.12.07. Riksrevisjonen og senere kontroll- og konstitusjonskomiteen understreker alvorret i at arealutvikling og – forvaltningen i Norge på flere områder ikke ivaretar de verdier og prinsipper Stortinget har vektlagt for å sikre en bærekraftig arealdisponering. Det er vist til at arealforvaltningen bidrar til nedbygging av områder som skal ivaretas som eksempelvis produktive jordressurser.

Jordverngruppas oppsummering av utfordringene knyttet til arealdisponering, - forvaltning og – utvikling er som følger:

- Nasjonale arealpolitiske mål er for lite samordnet
- Arealutviklingen på flere områder, herunder verdifulle jordressurser og kulturlandskap, er ikke i samsvar med vedtatte mål for en bærekraftig utvikling
- Oppfølgingen etter plan- og bygningsloven av målene for en bærekraftig arealplanlegging og arealdisponering, herunder jordvernpolitikken, er for svak
- Arealplanlegging utnyttes ikke i tilstrekkelig grad som virkemiddel for å nå disse målene
- Kartlegging og dokumentasjon av arealsituasjonen og arealutviklingen er mangelfull

Jordverngruppa mener at det må reises spørsmål om kommunene har fått et for stort handlingsrom i arealpolitikken. Videre mener gruppa at den regionale planleggingen må bli tydeligere og gis en mer konkret og bindende form enn tilfellet er i dag.

Jordverngruppas vurdering av eksisterende virkemidler

I rapporten kap.4 er det foretatt en beskrivelse og vurdering av eksisterende virkemidler. Det er gjort en femdelte beskrivelse og vurdering av virkemidlene:

1. Juridiske virkemidler
  - a. Plan- og bygningsloven herunder nærmere om nasjonale, regionale og lokale virkemidler
  - b. Jordlova
2. Transportplanlegging
3. Avbøtende tiltak ved areal- og transportplanlegging
  - a. Erstatningsarealer gjennom jordskifte

MØTEBOK

FOR FYLKESLANDBRUKSSTYRET I HEDMARK

Saksnr. 08/1988-1

Møtedato 07.03.08

Internnr. 16/2008

- b. Erstatningsarealer gjennom oppdyrking
- c. Disponering av matjorda
- 4. Økonomiske virkemidler
- 5. Politiske og administrative virkemidler
  - a. Formidling og oppfølging av nasjonale mål
  - b. Dokumentasjon og rapportering av arealutviklingen

Til pkt 1:

Gruppen mener at plansystemet i hovedsak fungerer etter intensjonene, men at en tett oppfølging fra statens side er en forutsetning for å sikre at den nasjonale jordvernpolitikken følges opp i praktisk arealforvaltning. Gruppen mener likevel det er behov for forbedringer i loven.

Jordvernpolitikken må få en klarere plass i den samlede politiske signalgivningen for bruken av plansystemet på alle nivåer, herunder at rikspolitiske retningslinjer får en systematisk og helhetlig tilnærming og at veiledningsmaterialet gjennomgås og fornyes.

Gruppen mener videre at det er behov for å styrke virkemidlene i planloven på regionalt nivå, bla at det må ses på muligheten for å gjøre regionale planer mer forpliktende for kommunenes planlegging.

Gruppen mener også at det er behov for flere tiltak for å stimulere til at plansystemet på kommunalt nivå i større grad skal fungere etter intensjonene

Gruppen mener at dagens jordlov ikke ivaretar jordvernet godt nok, og peker på at både jordlova og plan- og bygningslovens dispensasjonsbestemmelser bør endres.

Til pkt 2:

Gruppen drøfter særlig ringvirkninger av samferdselstiltak gjennom det økte presset dette skaper på annen utbyggingsvirksomhet som kommer tillegg til det direkte arealbeslaget samferdselstiltaket medfører. Det vises også til det er et misforhold som oppstår mellom lokal planlegging og mangel på statlige forpliktelser i forhold til gjennomføringstidspunkt for planlagte tiltak. Dette fører til at valg av utbyggingsmønster i kommuneplanene ofte skjer uavhengig av framtidige og på planleggingstidspunktet uavklarte samferdselstiltak.

Til pkt 4:

Økonomiske virkemidler brukes i liten grad direkte for å styrke jordvernet, indirekte vil både midler over jordbruksavtalen og ressurser som det politiske og administrative apparatet bruker på jordvernet bidra til styrking. Den største økonomiske faktorer er den sterke etterspørselen etter arealer i befolkningstette områder, å etablere økonomiske "motkrefter" innebærer store både prinsipielle og økonomiske utfordringer.

Til pkt 5:

Her pekes det på behovet for nasjonal samordning av politiske signaler, et sterkt regionalt fagmiljø og at innsigelsesmyndigheten beholdes på statlige nivå. I tillegg understreker gruppen at rapporteringssystemet må forbedres slik at datagrunnlaget blir mest mulig korrekt.

MØTEBOK

FOR FYLKESLANDBRUKSSTYRET I HEDMARK

Saksnr. 08/1988-1

Møtedato 07.03.08

Internnr. 16/2008

Jordverngruppas forslag til nye virkemidler

1. Vinne hjerte for jordvernet

Det foreslås å utarbeide et informasjonsprogram bestående av bl.a nasjonale og regionale arealkonferanser, pressedekning, informasjonsmateriale, pilotprosjekter, formidling av "best practice" og visualisering som virkemiddel

2. Styrke planbestemmelsene i Plan- og bygningsloven

Grappa viser til planlovutvalgets forslag til endringer i loven og anbefaler at forslagene til styrking av virkemidler på nasjonalt nivå blir vedtatt og at disse tas i bruk for å sikre jordvernet. Forslagene fra planlovutvalget er: fire-årig nasjonal planstrategi, statlig planretningslinje (erstatte RPR), statlige planbestemmelser (erstatte RPB), tilbaketrekking av dispensasjonskompetanse, lengre bindingstid for kommunale planer, anmodning eller pålegg om interkommunalt samarbeid, innkalling av godkjent plan (utvidelse av eksisterende ordning) og innsigelse (videreføring).

Den regionale planleggingen skal styrkes og vil være viktige virkemidler for jordvern, det er viktig med tilstrekkelig kompetanse og kapasitet på regionalt nivå og innsigelseskompetansen for jordvern må beholdes på regionalt statlig nivå.

Landbruks- og matdepartementet anbefales å gå inn for forslagene fra planlovutvalget som gir kommunene økt mulighet til å styre arealbruken i LNF-områder

Det anbefales at regionale myndigheters fraråding av dispensasjon fra kommuneplanen får som konsekvens at kommunen ikke kan gi dispensasjon, og at saken derfor må inn i en ordinær planprosess. Dersom dette ikke kan vedtas, bør fylkesmannen oppfordres til bruk av klage for å redusere omfanget av dispensasjoner på dyrka mark.

I tilknytning til konsekvensutredninger (KU) foreslår grappa at KU-forskriften får en presisering som tilsier at alternative områder må vurderes når dyrka mark foreslås omdisponert. De anbefaler videre at det lages en veileder for KU og landbruk.

3. Initiativ til regional plan

Grappa anbefaler at det utarbeides regionale planer for områder som har gode jordbruksarealer og høyt utbyggingspress. Regionene må pålegges å lage regionale planer dersom det er nødvendig.

4. Rikspolitiske retningslinjer for jordvern

Det anbefales at det utarbeides nye rikspolitiske retningslinjer for jordvern. Retningslinjene må være presise med hensyn til prioritering av jordvernet og forutsetninger for omdisponering av dyrka mark.

5. Styrke jordlova

Jordverngruppa anbefaler at jordlova endres slik at også landbruksbygninger underlegges krav om omdisponeringstillatelse. Videre mener grappa at Landbruks- og matdepartementet bør gjøre en ny vurdering av om avgjørelsesmyndigheten etter jordloven §9 (omdisponering) og §12

MØTEBOK

FOR FYLKESLANDBRUKSSTYRET I HEDMARK

Saksnr. 08/1988-1

Møtedato 07.03.08

Internnr. 16/2008

(deling) som i dag er lagt til kommunene bør overføres til statlig regionalt nivå. Videre at det gjøres en vurdering av om avgjørelsesmyndighet kan plasseres på en differensiert måte, f.eks ved at kommuner som har tydelige strategier og gjennom praksis viser at de tar jordvern hensyn får delegert avgjørelsesmyndighet. Grappa mener videre at retningslinjene for fradeling av tun bør bli presisert og strammet inn. Videre at loven får en hjemmel for å føre tilsyn med kommunens virksomhet og hjemmel for å pålegge kommunene å informere fylkesmannen om positive omdisponerings- og delingsvedtak.

6. *Hjemmel for vern av jordressurser*

Grappa anbefaler at det utarbeides en hjemmel for områdevern med formål å ivareta arealer med høyt potensial for matproduksjon, og mener at innplassering i naturvernloven synes mest naturlig.

Det foreslås videre at departementet ved etablering av markalover eller –grenser arbeider for å få innlemmet dyrka mark innenfor disse områdene for å verne disse arealene mot det press som kan oppstå som følge av slike grenser trekkes.

7. *Prioritere infrastruktur som initierer gode utbyggingsmønstre*

Sentrale myndigheter må sørge for at det i forbindelse med Nasjonal transportplan utredes sammenhenger mellom transportsystemet og utbyggingsmønsteret, slik at eventuelle behov for å bruke samferdselsinvesteringer for å dreie utbyggingsmønsteret klarlegges og blir prioritert.

8. *Forbedret arealdokumentasjon*

Kunnskapsgrunnlaget om forvaltningen av jordressursene må forbedres slik at dokumentasjon av arealverdier og kunnskapen om utviklingen i arealbruken får et høyere presisjonsnivå.

9. *Styrke jordvernet i styringsdialogen*

Kravene om et sterkere jordvern må bli tydeligere i styringsdialogen mellom sentralt og regionalt/lokalt nivå. Styringsdialogen med fylkeslandbruksstyrene utvikles og forsterkes.

10. *Utvikle den statlige regionale landbruksforvaltningen*

Uavhengig av regionreformen er det behov for et sterkt kompetansemiljø for landbruks-, areal- og ressursforvaltning på statlig regionalt nivå for å ivareta den nasjonale jordvernpolitikken.

11. *Økonomiske virkemidler*

Grappa har vurdert jordvernavgift som et mulig virkemiddel. Prinsipielt mener grappa at det gir feil signal å kunne "kjøpe seg fri" fra å ta jordvern hensyn. Mye taler for at avgifta måtte vært ekstremt høy for å ha en effekt. I tillegg er jordvern et spørsmål om å ivareta viktige samfunnsinteresser og om politiske valg, ut fra et slikt perspektiv blir avgift et lite egnet virkemiddel. Grappa har videre vurdert innføring av et saksbehandlingsgebyr for visse sakstyper, men har valgt å ikke komme med anbefalinger uten at det er gjennomført grundigere utredninger.

MØTEBOK

FOR FYLKESLANDBRUKSSTYRET I HEDMARK

Saksnr. 08/1988-1

Møtedato 07.03.08

Internnr. 16/2008

---

12. Andre virkemidler

Målsettingen om halvering av omdisponering av viktige jordressurser innen 2010 har etter gruppas vurdering vært et effektivt virkemiddel. De anbefaler at det fastsettes et nytt og ambisiøst politisk mål for en ytterligere reduksjon i omdisponeringen av dyrka mark.

Fylkesmannens vurderinger

Jordverngruppa har levert en grundig og gjennomarbeidet rapport.

Beskrivelser og vurderinger belyser viktige sider ved dagens virkemidler og forvaltning i forhold til ivaretagelse av jordvernet. Fylkesmannen slutter seg i hovedsak til de beskrivelser og vurderinger som gruppa har gjort. Fylkesmannen vil påpeke at det i den videre utformingen av politikk og virkemidler for jordvern er viktig å ta hensyn til at det er store forskjeller både mellom regioner og innad i regioner. Utforming av virkemidler og retningslinjer for forvaltningen må gi rom for å ivareta disse ulikhetene.

Gruppa har levert mange og til dels svært konkrete forslag til endring i eller utforming av nye virkemidler for å styrke ivaretagelse av jordvernet. Fylkesmannen mener at forslagene gjennomgående vil være velegnet for å bidra til en styrking av jordvernet.

Jordverngruppa anbefaler at jordlova endres slik at også landbruksbygninger underlegges krav om omdisponeringstillatelse etter jordlovens § 9. Dette er positivt dersom en vil kunne oppnå en faktisk reduksjon når det gjelder nedbygging av produktive arealer ved at nødvendige bygninger vil kunne legges utenom produktive arealer. Dersom det gjennomgående er slik at foreslått disponering fra tiltakshavers side vil måtte bli godkjent av vedkommende myndighet oppnås det muligens kun en ytterligere byråkratisering i forhold til landbruksnæringen.

Fylkesmannen kan ikke anbefale å slutte seg til forslagene om å trekke tilbake eller differensiere i delegering av avgjørelsesmyndighet til kommunene. Kommunene er planmyndighet på lokalt nivå og bør derfor ha det nødvendige handlingsrom for å ivareta dette på en god måte bl.a gjennom å ha avgjørelsesmyndighet på områder av betydning for arealplanleggingen. Etter fylkesmannens vurdering må kommunene ansvarliggjøres i forhold til å ta hensyn til jordvernet i sin arealplanlegging. Fylkesmannen mener at jordverngruppas forslag om at det må utarbeides retningslinjer som er presise med hensyn til når jordvern skal gå foran andre hensyn og hvilke forutsetninger som må være oppfylt for omdisponering av dyrka mark vil bidra til en slik ansvarliggjøring. Videre vil bedre rapporteringsrutiner og innføring av en tilsynshjemmel, tilsvarende det som eksisterer for andre fagområder fylkesmannen forvalter, virke ansvarliggjørende. I tillegg er det viktig at det utarbeides veiledningsmateriale og utdannings-/kurstilbud som bidrar til å styrke kommunens kompetanse når det gjelder arealplanlegging og jordvern. Det må utformes tilbud som skreddersys mot ulike målgrupper. Både politikere og administrasjon, planfaglig og landbruksfaglig ansatte, må få kompetansetilbud som er tilpasset sin rolle i plansystemet. Muligheten for nettbasert undervisning bør benyttes.

MØTEBOK

FOR FYLKESLANDBRUKSSTYRET I HEDMARK

Saksnr. 08/1988-1

Møtedato 07.03.08

Internnr. 16/2008

Fylkesmannen vil påpeke at det må tas hensyn til at ressursene er begrenset både på lokalt og regionalt nivå, derfor er det viktig at virkemidlene som utformes er presise, effektive og så enkle som mulig. Videre at det ikke legges opp til rapporterings- og kontrollrutiner som er mer ressurskrevende enn det som er strengt nødvendig. Skal det nasjonale jordvernmålet nås er det nødvendig å ha en realistisk vurdering av hvilken innsats som kan forventes og hvordan den innsatsen kan brukes mest mulig effektivt fordelt på forvaltning og kompetansebygging.

Forslag til høringsuttalelse

Fylkeslandbruksstyret viser til fylkesmannens vurdering og slutter seg til denne.

Representanten Mari Gjestvang foreslo følgende tillegg:

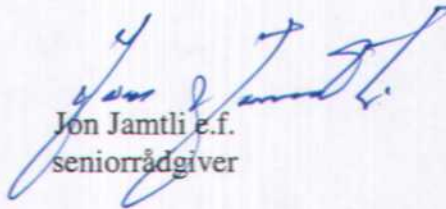
Fylkeslandbruksstyret vil imidlertid tilrå at en vurderer avgift på omdisponering av dyrket mark.

Fylkeslandbruksstyret sluttet seg enstemmig til administrasjonens forslag i saken. Tilleggsforslaget fra representanten Mari Gjestvang fikk 6 stemmer.

HEDMARK FYLKESLANDBRUKSSTYRE

Går til: Landbruks- og matdepartementet, Postboks 8007 Dep, 0030 Oslo

Rett utskrift av møteboka:
Hedmark fylkeslandbruksstyre, Hamar, den 10.03.2008.

Jon Jamtli e.f.
seniorrådgiver